

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ

**ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ПЕТОМ
РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ**

Београд, 2010.

ПРИРЕДИЛИ

Драгољуб Гачић ОШ,, Никола тесла,, Винча

Бојана Радић ОШ,, Арчибалд Рајс,, Београд

Ивана Младеновић

Садржај

1. О историји
2. Праисторија
3. Стари век - Стари Исток, Грчка, Рим

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ИСТОРИЈУ СТАРОГ ВЕКА

Прошлост људског друштва је веома занимљива и пуна разноврсних догађаја .Њих треба знати и разумети.Да би сте схватили садашњост и могли да градите бољу будућност, морате знати и разумети прошлост.

На језику старих Грка реч историја значила је --- прича или повест—али и испитивање и знање стечено испитивањем. Због тога су стари Грци и Римљани говорили да је историја учитељица живота.

Велики римски историчар Тит Ливије каже:

„Оно што изучавање историје чини здравим и плодноним је управо то што ти дозвољава да видиш поучне примере узидане у споменик славе ;ту је теби и држави дато да видиш какве примере треба подржавати, а шта треба избегавати јер је срамно и по побудама и по последицама.”

Најдуже доба у историји људске прошлости чини праисторија. Професор Бранко Гавела у књизи Основи преисторијске археологије пише о уметности старијег каменог доба --- палеолита. Најлепши примери пећинског сликарства потичу из Француске –Ласко, и Шпаније ---Алтамира.

„Гравирањем, вајањем и бојом човек је ликовно представљао не толико спољни свет, колико свој однос према њему .Са великим напором и трошећи много времена он је могао да изваја женску статуету или да у тврдим пећинским стенама уреже представу неких животиња .Мамутова кост, јеленски рог, дрво и камен стеатит били су материјал на који је човек преносио своја запажања и склоности .Са изванредном оштрином , вешто и са осећањем мере, покрета и облика преисторијски је човек представљао реалистички , у целини или фрагментално , коње, мамуте , бизоне ,рибе, јелене, и дивокозе ,дивље свиње, медведе и друге животиње .Представе људи су ређе. Све је то рађено малим и несавршеним кременим оруђима ,често под врло тешким условима и на тешко приступачним местима.Али све то палеолитски људи нису правили зато да би само репродуковали спољни свет .Они су правили предатаве само онога за што су имали нарочит интерес,односно онога што су желели, више нагонски него свесно ,да имају у свом посе

1. ПРАИСТОРИЈА

О основним обележјима млађег каменог доба у праисторији, говори текст из књиге Проф. Милутина Гарашанина. Неолит балканско – подунавске области познат је у свету по бројним и добро истраженим локалитетима, међу којима посебно место заузима Винча на Дунаву, 14 км . низводно удаљена од Београда. У Винчи је од 1908. до 1932. године руководио ископавањима проф. Милоје Васић.

Неолит је период примитивне земљорадње и првих почетака сточарства који, после дуже прелазне епохе – мезолита, свуда у Европи замењује ранију културу палеолитских ловаца и скупљача плодова. Упоредо са новим периодом одпочињу и сасвим нови видови живота и стваралаштва. Стално насеље постаје основ живота неолитског земљорадничког рода, насупрот шатору или пећини палеолитске хорде. У већој мери издваја се домаћа радиност, посебно израда грнчарије неопходне за чување и спремање хране. Развија се и сложенији релогиозни живот, који је пре свега усмерен поштовању поспешивању плодности земље и животињских врста..

О периоду развијене прераде метала, развијеног сточарства и почетка плужне земљорадње пишу Милутин и Драга Гарашанин у књизи Археолошка налазишта у Србији.

Овај период доноси са собом знатне новине у животу и односима људи. Развијена прерада метала и сточарство доводе до већег гомилања богатства, чиме настају и прве друшрвене разлике, услед чега се формира и родовска аристократија. Развијају се и нови занати, као рударство. Потреба за металом доводи до јачег развоја размене добара. Потреба за већом радном снагом и тежња за овлађивањем богатствима, којих нема у свим крајевима, проузрокују често размирице и сукобе. Мушкарац постаје главни носилац привредног живота. Стога он у друштву добија водећу улогу. По њему се сада врши наслеђивање и одређују порекло деце. Тако настаје патријархат. Развијено метално доба добро је заступљено у нашој земљи, где се може издвојити и неколико локалних културних група....Многи остаци тадашњих културних тековина сачувани су до позног гвозденог доба....које почиње у III веку п. н. е. и завршава се приближно са почетком нове ере. Као носиоци ове културне групе обично се сматрају Келти, који су као освајачи продрли из западне Европе на исток, у Италију на Балкан и чак до Мале Азије. За Келтско племе Скордиска везује се оснивање Београда---Сингидунума.

„Научници који проучавају прачовека сакупили су његове кости и прилично тачно приказали његов изглед. Био је мањи од данашњег човека. Глава и већи део трупа, ноге и руке, били су покривени дугом и оштром длаком. Прсти су му били дуги и танки, али снажни тако да су му руке биле налик рукама мајмуна. Живео је у чопорима у шумама.

.....

„Пре него што су почели писати ,људи су цртали.Ако је требало да напишу „јелен," цртали су јелена.Ако би требало да напишу „лов" цртали су ловца и звер..... Пецински људи били су ловци, цртали су звериње и догађаје из лова.....Нацртане звери изгледале су као живе.На једном цртежу види се бизон који је окренуо главу према гониоцу, на другом мамут или крдо јелена који беже од ловаца. "

Праисторијске слике на зидовима пећина Шпаније и Француске—Алтамира,Ласко,Ру Фињак и друге—старе су преко 15000 година.Призори лова, осликани минералним бојама у смеђим, жутиим и црвеним тоновима, сведоче о великој умешности кромањонаца у представљању животиња, али и о њиховој способности да изразе своје мисли, страхове, снове и надања.Слике су имале неку сврху, требале су нечему да послуже.Већина научника верује да су биле део магијских ритуала чији је циљ био богат улов. Неки други мисле да су то симболичне представе натприродних сила које управљају свемиром.

У Лепенском виру пронађене су најстарије скулптуре на тлу Европе.То су облаци са урезаним рибликим људским главама,рибама јеленима или геометријским шарама, који су стајали поред кућног огњишта.Према тумачењу Драгослава Срејовића нашег најпознатијег археолога, заслужног за откриће Лепенског вира, скулптуре су биле највеће светиње, које су људима откривале истине о свету.

„Преко облутака који настају и живе у великој реци крај насеља, сви чланови заједнице повезују се за живота и после смрти са основним и вечитим елементима своје животне средине са водом и каменом.Вероватно се мислило да се из облутка, као из великог праисконског јајета, рађа све што живи, на првом месту риблика бића (прародитељи људског рода) и животиње које се најчешће лове (риба, јелен)

Драгослав Срејовић описује свакодневни живот становника на основу археолошких истраживања

„Свакодневни живот становника Лепенског вира био је изузетно тежак. Да би се обезбедила храна, затим грађа за подизање кућа и за израду оруђа, било је потребно изаћи из насеља, које је било притешњено стрмим литицама и великом реком. Требало је ићи у свет пун опасности. Снага и вештина појединца нису биле довољне за такву борбу. Били су потребни и заједнички напори да би се дошло до плена или до Потребних сировина. Само се скупина људи могла срећно вратити у насеље. Основни извор хране била је риба. Риба се ловила поред великог вира у близини насеља. Вир, као и данас упућује рибу ка плићаку, а људи је лове на најпримитивнији начин, готово без икаквог рибарског прибора. ‘

2. СТАРИ ИСТОК

Химна Сунцу

Моћни брегови окружени су твојим слављем,
Равнице су пуне твога сјаја.
Ти имаш моћ над планинама и надзиреш Земљу,
Ти у самом срцу Неба кројиш судбину Земље.
Ти сражариш над свим људима Земље,
Ти стражариш над свим што је створено,
Ти дајеш паше свим живим створовима,
Ти си пастир свега што је високо и дубоко.

ДУЖНОСТИ ВЕЗИРА

*О дужностима везира упознају нас текстови сачувани на зидовима гробница .
Научници ове текстове називају „Дужности везира“
Најбоље очуван текст налази се у гробници једног везира који је био на дужности за
време владавине Тутмеса III.*

„Он поставља чиновнике у Горњем и Доњем Египту.....Свака четири месеца они га извештавају о свему што се догађа . Подносе му написане извештаје и износе своје Мишљење.

Он опрема војску која ће пратити фараона на север и југ.....

Он саветује управнике градова и управнике округа да ору и жању.

Он поставља судије.

Везир одређује границе сваког округа , сваке баште , свих имања храмова, сваке њиве.“

*У архивама и библиотекама Месопотамије пронађена су и ђачка школска вежбања.
Један сумерски ђак овако је описао своје школске обавезе :*

„Ово је месечни преглед мојих школских обавеза :

Сваког месеца имам три дана одмора и три дана празника . То укупно чини 24 дана сваког месеца које морам да проведем у школи.

Како су то дуги дани! "

Најстарија цивилизована друштва и прве државе старог века појавиле су се у долинама великих река . Стари Грци су област између река Тигра и Еуфрата називали Месопотамија што значи Међуречје.Они су слично Египћанима , рано изградили и усавршили систем за наводњавање јер је њихово основно занимање била земљорадња.О томе Херодот каже:

„ цела земља испресецана је као и египатска , каналима а највећи Канал је плован и за лађе и спаја Еуфрат са Тигром“

У једном натпису из града Ларсе каже се да је краљ наредио да се ископа канал како би се питком водом снабдевало бројно становништво као и да се подели обиље жита;

Најпознатији еп старе Месопотамије је Еп о Гилгамешу.У епу се опевају подвизи Гилгамеша ,краља града Урука и његова потрага за вечним животом.На самом почетку епа налази се опис града .

Гилгамеш, победоносни јунак,
Саградио је зид око Урука.
Високо као брег диже се свети храм
у утврђеном граду.
Чврсто као од туча, лежи насути темељ.
Под заштитом узвишене куће,
У којој пребива бог неба,
Далеко се пружа житница града,
Прекрасно спремиште.
Сјајном белином блиста у светлу
Краљевска палата.
Цео дан стоје стражари на бедемима,
А и ноћу бдију ратници .
Само једна трећина Гилгамеша је човек,
А две трећине бог.
С дивљењем и страхом
Гледају грађани његов лик,
По лепоти и снази
Никада му нису видели равног.

.....
Уруков сјај треба да сија

Пред свим градовима земље.

Опис одеће и изгледа становника Међуречја налазимо код историчара Херодота:

„Носе дугачку ланену кошуљу до стопала,изнад тога облаче дугу ,вунену хаљину
А преко ње белу кратку кабаницу.Имају домаћу обућу сличну беотским папучама
Носе дугачку косу и око главе повезују чалме а цело тело мажу мирисавим уљем.
Сваки има прстен са печатом и један руком изграђен штап.Горе на сваком штапу
Налази се украс или једна јабука,или ружа или љиљан, или орао или нешто друго.Они
обично не носе штап без знака.“

**Народи старе Месопотамије градили су ЗИГУРАТЕ –храмове у облику степенасте куле.
До светилиштва на врху куле долазило се дугим завојитим степеницама.Зигурати су
имали четвороугаону основу.ХЕРОДОТ описује Мардуков храм у Вавилону:**

„У средини храма саграђена је јака кула ,а на њој друга, на овој још једна и тако редом.
Сбега осам кула ,све једна на другој. Са спољне стране око свих кула горе су водиле
спиралне степенице. На половини успона степеница налази се одмаралиште са клупама,
где је при успону могло да се седне и да се одмара. На највишој кули налази се велики
храм.

**ХЕРОДОТ, у првој књизи његове Историје, даје опис града Вавилона.Велика архео-
лошка ископавања крајем XIX века потврдила су његов опис овог града.Вавилон је
био највећи утврђени град старог века.**

.....У Асирији има много великих градова , али је међу њима био најславнији и најјачи
град

Вавилон, у коме се после разарања Ниниве налазио и сам краљевски двор и који је био
овакав град. Лежи у једној пространој равници . . . са спољне стране опасан је-
дним широким и дубоким каналом,испуњеним водом, а иза тога једним зидом.....

Овде морам рећи за шта је употребљена земља из јарка и како су саграђени зидови
.Одмах приликом избацавања земље из јарка правили су од ње опеке.....

Као малтер употребљавали су врућу смолу,а после сваког,тридесетог слоја узиђиван
је плетер од трске..... Постоје два дела града .Дели га наиме ,по средини река која се
зове Еуфрат, велика ,дубока и брза река , која тече из Арменије....Овај град је пун
троспратних и четвороспратних кућа и испресецан правим улицама ,од којих се једне
пружају упоредно са реком, а друге излазе на реку под превим углом .Према свакој овој
улици налазило се у градским зидинама онолико капија колико је било улица.....

Онај први зид био је као нека врста оклопа, а изнутра пружао се око града још један
други зид.....Усред сваког од поменутих делова града саграђена је по једна утврђена
зграда. У једном је краљевски двор окружен високим и чврстим зидинама ,а у другом
храм Зевса-Бела ,са бронзаним вратима који се сачувао до мог времена , а има облик
квадратаУ средини овог храма саграђена је јака кула , ... а на њој друге,на овој
још једна, и тако редом : свега осам кула , све једна на другој .Са спољне стране око
свих кула горе су водиле спиралне степеницеНа највишој кули налази се велики храм
и у њему велики и раскошан кревет ,а крај њега стоји златни сто . У храму се не налази
никакав кип , а од људи не ноћива у њему нико, сем једне једине жене, коју је,

како причају Халдејци , свештеници овог бога ,сам бог себи изабрао међу женама у земљи.

Хамурабијев законик

Почетком другог миленијума пре нове ере , у Месопотамији је створена јака држава . То је било Вавилонско царство са престоницом у граду Вавилону. Најпознатији владар овог царства био је Хамураби-ХVIII век п.н.е.Објавио је чувени Хамурабијев законик,који представља драгоцен извор изучавања вавилонског друштвеног и државног уређења.Исписан је клинастим писмом на стубу од црног камена. На врху стуба представљен је Хамураби како прима закон од бога сунца Шамаша. Наводимо неке од 282 члана Хамурабијевог законика

- & 7.Ако неко купи сребро, или злато, или роба, или робињу,или говече, или овцу, или магарца, или што друго од нечијег сина или роба или ако те ствари прими на оставу без сведока или без уговора ,сматра се као лопов и да се убије.
- &25.Ако се у чијој кући појави ватра и неко, ко дође да гаси баца око на својину господара куће, својину господара куће узме, да се баца у исту ватру.
- &42.Ако неко прими на обраду поље и ако не учини да на пољу буде жита ,тада треба доказати да на пољу није радио и он ће поседнику дати жито као што је код суседа.
- &53.Ако је неко исувише лењ да одржава своју брану и не одржава је у стању: Ако се тада на његовој брани направи отвор и вода поплави поље, онај , у чијој је брани постао отвор,да надокнади жито које је уништио.
- &55.Ако неко отвори свој канал за наводњавање, али је немарљив и вода поплави поље његовог суседа , овоме ће одмерити жито према приносу код суседа.
- &128.Ако неко узме жену, али са њом не направи уговор,та жена није супруга.
- &170.Ако некоме супруга роди децу или му његова робиња роди децу,па отац за живота каже „моја деца”и уброји их у децу своје супруге,после очеве смрти деца супруге и робиње поделиће очеву имовину,с тим што ће деца супруге прва изабрати свој део.
- &195.Ако син бије свога оца ,да му се одсеку руке.
- &196.Ако неко другоме уништи око ,да се уништи његово око.
- &197.Ако неко другоме сломи кост, да му се сломи кост.
- &229.Ако грађевинар за другога направи кућу и не направи је чврсто ,па се кућа коју је подигао сруши и убије сопственика ,да се убије грађевинар.

Вавилон је био један од најлепших градова за време владавине Набукодоносора,

најпознатијег владара Новог вавилонског царства –VI век п.н.е. Данас се препоставља да је подигао чувене Семирамидине вртове, који су у старом веку сматрани за једно од седам светских чуда.

Римски историчар описује Семирамидине вртове:

„ ...Набукодоносор је наредио да се у близини његове палате подигну узвишења од камена да им се да облик брда и да се засаде разноврсним дрвећем.....“

Проширио је границе Новог вавилонског царства , освојио је целу Сирију , покорио државу Јевреја у Палестини и дошао све до Египта и делте Нила.

Разорио је јеврејску престоницу град Јерусалим 586 п.не.

Ево шта се каже у Библији о разарању Јерусалима;

.....И доведе на њих цара Халдејског , који победи младиће њихове, мачем у дому светиње њихове , и не пожали ни младића ни девојке , ни старца ни немоћна. Све му даде у руке. И све судове дома Божијег , велике и мале, и благо дома Господњег и благо царско и кнезова његових, све однесе у Вавилон.

...„И упалише дом Божији , и развалише зид Јерусалимски, и све дворове у њему попалише огњем, и искварише све драгоцене закладе његове. И што их оста од мача однесе их у Вавилон и беше робови њему и синовима његовим , докле не наста царство персијско....“

Јевреји прогнани у вавилонско ропство туговали су за родном земљом и светим Градом Јерусалимом. О томе пише у Библији –Свето писмо, Псалм 136

На водама вавилонским сјећасмо и плакасмо опомињући се Сиона.

На врбама сред њега вјешасмо хаефе своје.

Ондје искаху који нас заробише да пјевамо , и који нас

Оборише да се веселимо:, пјевајте нам пјесму Сионску.

Како ћемо пјевати пјесму Господњу у земљи туђој ?

Ако заборавим тебе , Јерусалиме , нека ме заборави десница моја.

Нека прионе језик мој за уста моја, ако тебе не упамтим, ако не

Уздржим Јерусалима сврх весеља својега.

Нпомени , Господе , синовима Едомовијем дан јерусалимски, кад говорише:

Раскопајте, раскопајте га до темеља.

Кћери вавилонска, крвнице, благо оном ко ти плати за дјело које си нама учинила !

Благо оном који узме и разбије дјецу твоју о камен.

ЕГИПАТ је настао у долини реке Нил. Већ је Херодот написао да је „Египат дар Нила“.Стари Египћани су веровали да је река Нил центар света.Место одакле је река долазила било је „почетак света ".Средина месеца јуна, када је река почињала да расте , означавала је за Египћане и почетак године.У ХИМНИ НИЛУ стари Египћани су веома сликовито изразили своја осећања према реци – хранитељки.

Химна Нилу

Слава теби , Ниле, који долазиш из земље да би
Нахранио Египат
Ти натапаш ливаде које је Ра створио да би
Нахранио стоку,
Ти дајеш пиће пустињи далекој од воде, ти си
Њезина роса што пада са неба
Тебе воли бог Земље , а ти управљаш богом Жита
Које доноси процват,
Господару риба , који речне птице водиш уза
Струју.....
Ти правиш јечам и ствараш жито, па тако храмови
Могу одржавати свечаности.



Амијан Марцелин, римски писац из IV века после Христа пише о овој реци :

„Настанак извора Нила , како бар мени изгледа, остаће непознат и будућим поколењима,као што је био досадПрема тврђењу неких природњака , У северним областима се за време хладних зима све замрзне и заледе се велике количине снега,оне пошто их отопи жарко сунце , граде облаке тешке од течне влаге, које онда терају на југветрови,Верује се да ови облаци, под притиском превелике топлоте, дају Нилу ибимно повећање воде.
Други тврде да поплаве Нила у одређено доба године настају од етиопских киша,за које се прича да обилно падају у тим крајевима за време жарких врућина
.....Наиме натапајући дуго превеликом водом земљу, спречава обрађивање поља , Док недостатак воде прети неплодношћу усева.Ниједан земљопоседник није никад пожелео да Нил нарасте преко шеснаест лаката. А ако пораст буде умеренији , семе посејано на масном тлу враћа род готово седамдесет пута већи.
Египат је пребогат и многим животињама, копненим и воденим.....Од водених животиња има доста крокодила.....

Река Нил ,дуга је 6500км,пролази кроз разне афричке земље ,а у свом доњем току пролази криз Египат. Грчки историчар Херодот ,приликом пропутовања кроз Египат, запазио је неке особености реке Нила.

„...Свако,наиме, ко има очи и види ,и ко има памети увериће се на први поглед, и да предходно није чуо да је Доњи Египат, куда су Хелени долазили на лађама,настао наносом муља и да је дар реке Нила ...кад Нил почне да расте ,речном се водом прво испуне рупе и удубљења у околини саме реке и та вода продире подземним путем. Сва су та места одмах пуна ситне рибекад Нил поплави земљу,виде се изнад воде само градови, који јако подсећају на острва у Егејском мору.И сва египатска земља постане тада море а, једино су градови изнад воде. Тада лађе не плове једино кроз корито реке него и посред поља.Када се путује лађом из Наукратиде за Мемфис, успут се пролази поред пирамида.....

ХЕРОДОТ,грчки историчар, у другој књизи своје историје описује неке египатске обичаје који су се разликовали од хеленских.

.....„Као што египатско небо изгледа другчије него на другом месту , и као што је река Нил другачија од осталих река, тако су тамо навике и обичаји људи постали сасвим другачији него што су код других народа.Тамо код њих само жене иду на пијацу и баве се ситном трговином док људи седе код куће и ткају.Синови не морају да издржавају родитеље ако неће, али кћери морају и кад то неби хтеле.

У другим земљама свештеници носе дугу косу, а у Египту је шишају. Други људи Не живе заједно са својом стоком, а Египћани и то чине.Тесто месе ногама ,а блато којим облепљују куће месе рукама.Грци пишу слова тако да им се рука покреће с лева на десну страну, док Египћани напротив, са десне стране на леву.

Свуда у Египту приносе на жртву бикове и телад, али се краве не смеју приносити на жртву, јер су оне посвећене богињи Изиди. Од свих домаћих животиња највише поштују краве.Свиње сматрају за нечисту животињу.Ако се свиња само уз пут очеше о некога од њих ,он у оном оделу које је било на њему улази у реку и купа се.

На гозбама богатих људи одмах после јела носи један од њих у ковчегу мртваца направљеног од дрвета, који лепом израдом и бојама подсећа на право мртваца, акоји је дугачак један или два лаката.Показује га сваком госту говорећи:„Погледај овога, пиј и весели се , јер кад умреш, бићеш као и овај овде!“Тако они раде на својим гозбама.“

Такође ,Херодот је запазио и сличности :

„.....Нешто имају Египћани слично са Хеленима, али само са Лакадемонцима.Кад се млади сусретну са старијима, склањају им се са пута,устају са својих седишта кад ови дођу и дају им место да седну.Али имају и један обичај који се не налази нигде у Хелади . Кад се сретну на улицама, не поздрављају се речима , као у Хелади , већ се дубоко једни другима клањају и спуштају руке до колена.....

Стари Египћани су имали развијену писменост. Писарски позив се веома ценио и сами писари су били врло поносни на своје умеће, презирући оне који су живели од физичког рада. Као пример наводимо превод једног текста са једног египатског папируса- ПОУКЕ ХЕТИЈА

...„Још никада нисам видео ковача који би постао угледни чиновник , али сам зато видео коваче пред отвором њихових пећи: прсти су им као у крокодила, а смрде више од рибљих јаја... Зидар ради са свакојаким тврдим каменом . Кад доврши своју работу руке су му истрошене и он спава скврчен све до зоре... Берберин брије од зоре до мрака и седне само кад мора да једе. Он непрестано јури од куће до куће тражећи посла. Он истроши руке да би напунио желудац , попут пчела што једу властити мед..... Ратар има на себи увек исту одећу . Глас му је промукао као у вроне . Прсти му непрестано нешто раде руке су му осушене од ветра. Одмара се – ако за то уопште нађе времена – у блату. Ако је здрав , дели своје добро здравље са стоком; Ако оболи , кревет му је гола земља на којој лежи и његова стока. Увеч не стигне право кући а већ мора наново све започети.“ Због тога: „Посвети своје срце учењу, јер у истину нема ништа што би се тим дало упоредити. Оно што једног јединог дана научиш у школи, остаје ти заувек.“

На египатским папирусима често се срећу поуке писара упућиване ученицима писарског заната . Да би нагласили све предности писарског позива, који се веома ценио, учитељи су својим ђацима приказивали друга занимања. На папирусу из XIII в. п. н. е. описан је позив војника.

„Дођи описаћу ти недаће војника, иако су његови комаданти бројни..... Пошто су војника пробудили у зору , воде га као што се води магарац. Он ради док сунце не зађе. Он је гладан и његов стомак муче болови... Када добије следовање јечма , и када је ослобођен службе , тај јечам више није добар за млевење. Позван је због Сирије и нема времена да се одмори Нема ни одећу ни сандале..... За време дугог марша преко брда он пије воду сваки трећи дан, она је устојала и има укус соли. Његово тело раздире болест. Непријатељ је стигао и опколио га стрелама, живот га напушта. Говоре му : „напред , пожури о храбри војниче ! Победи да би се твоје име памтило !“ Било да је слободан или заробљен војник пати. Ако побегне и оде међу дезертере Сви његови ће бити затворени. Он умире на ивици пустиње и нема никог да овековечи његово име. Смрт му је тешка као што му је и живот био тежак..... Буди писар и спаси себе да не будеш војник. Немој бити војник и спасићеш себе мука. “

ПОУКЕ ЗА ФАРАОНА МЕРИКАРЕА

Стари Египћани су веома често састављали поуке – списе са практичним саветима за добар и праведан живот. Поуке фараонима садрже савете о томе како треба владати и како се односити према поданицима. Поуке за фараона Мерикареа који је владао крајем III миленијума пре н.е. саставио је његов отац. Он га саветује како да угуши делатност политичких противника. Даље му препоручује да треба да одржава добре односе са великашима и шири круг својих присталица.

Ако је човек угледан у очима својих присталица...и ако је демагог и беседник, уклони га, убиј га, затри његово име, уништи његово име, уништи његову странку уништи сећање на њега и његове присталице...

Своје људе стављај у први план, да би спроводили твоје законе...Моћан је онај који је богат у великашима....Никад немој човеку одузети очевину и допусти да чиновници задрже наследне дужности....Старај се о младима како би те Престоница волела. Сакупљај нове присталице. Погледај, твоје грађанство врви од младих дечака...

Помажи чиновнике и војнике, стичи пријатеље међу младима и даруј их имањима, земњом и стоком.

Градња пирамида

Грчки историчар Херодот на својим путовањима посетио је и Египат. Био је потпуно очаран оним што је тамо видео. Нарочито јак утисак на њега оставиле су пирамиде, тако да је описао њихову градњу. Највише је посветио пажње Кеопсовој пирамиди у чијој изградњи је учествовао огроман број слободних сељака и робова.

„Кеопс је све Египћане отерао на присилни рад. Причају да су једни морали да вуку камен из каменолома у Арабијској пустињи све до Нила, а други су морали тај донесени камен да примају и одвлаче бродовима преко Нила до Либијских планина.

У свакој је смени, која је трајала три месеца, радило увек око сто хиљада људи.

Десет година је радио тај измучени народ само на изградњи пута којим је требало да се преноси камен.....

Десет година је трајао рад на том путу и на изградњи брежуљака на коме се налазе пирамиде, као и на подземним дворанама у које је спровео један канал из Нила, па је на једном острву у једној таквој дворани саградио себи гробницу. На изградњи саме пирамиде радило се двадесет година. Она четвороугласта, и са сваке стране је широка осам плетара, а висина јој је исто толика; сва је од тесаног камена који је био изванредно лепо сложен и ниједан комад није мањи од тридесет стопа.....

Кажу да је овај Кеопс владао педесет година, а после његове смрти дошао је на престо његов брат Кефрен. Он је исто тако поступао као и Кеопс, и он је изградио једну пирамиду, али је она мања од братовљеве. Под њом нема подземне гробнице.....

Темељ јој је саградио од шареног етиопског камена, она је

нижа за четрдесет стопа од оне друге. Обе се налазе једна поред друге, на истој узвишици, која је висока највише сто стопа. Кефрен је владао педесет и шест година.

И Микерин је изградио пирамиду али је она била много мања од пирамиде његовог оца Кеопса, била је четвороугласта, широка са сваке стране три плетра мање двадесет стопа, и до половине је од етиопског камена.

3. Грчка

Велики атински државник петог века, Перикле, овако је описао преимућства демократије у Атини: њеног уређења, слободе, мудрости и културе:

...Ми имамо државно уређење које није грађено ни по каквом калупу суседних народа; напротив, ми служимо више другима за пример него што бисмо се угледали на друге. И како државна управа није... урукама малога броја људи, него урукама већине, наша (то јест, атинска) владавина зове се демократија (народна влада). У приватним пословима влада за све равноправност по закону, а што се тиче јавног живота, свако се, према томе за шта је обдарен, бира у државну управу, не зато што је члан неке групе, него по својој личној заслуги. Нико се не искључује из државних звања, па ни због сиромаштва које иначе смета угледу,⁴ ако је само способан да учини што добро за државу.

И као што у јавним пословима влада у нас слобода, што тако у свакодневном животу нема никаквог сумњичења. Нема код нас никакве срџбе на свог ближњег ако он нешто чини из

свог задовољства. Не показујемо према њему зловољу која, ако и не донош штету, ипак вређа око (посматрача). Али, ако тако међу "собом у приватном животу и •• живимо трпељиво, опет се у јавном животу клонимо сваке незаконитости. То чинимо нарочито из моралних разлога, увек се покорављујући властима и законима, нарочито онима у корист угњетених. Такви закони, ако и нису написани, опет сваког који их крши брукају пред целим светом.

С друге стране, дајемо духу много одмора од напора, јер смо уста-новили различите игре и свечаности⁷ које трају целе године... Захваљујући величини нашег града увозимо најразличитије производе из целог света. Плодови страних земаља нама су исто тако приступачни⁸ и обични, као и плодови наше властите земље.

Разликујемо се даље од својих противника и у свом војничком уређењу. Град наш стоји сваком отворен, ми не гонимо из њега странце, бојећи се да ће они ту нешто научити или видети што би требало да остане скривено¹⁰... Ми се не уздамо толико у којекакве пршреме и ратна лукавства, колико у храброст коју црпемо из себе у тренуцима када треба деловати. А што се тиче војничког образовања, док се други већ од младости челиче напорним вежбањем, ми, ако и живимо без (такве) принуде, ипак се храбро излажемо једнаким опасностима. ... Нама је ... већ урођено да више с неким осећањем безбрижности неголи мучним вежбањем савлађујемо опасности; на храброст нас не приморављују закони,¹¹ него се она сама у нама од себе рађа.

Ми волимо лепо, али с правом умереношћу, и волимо мудрост, али без разнежености. Богатство нам је више средство за рад него ли за празно хвалисање; признати своје сиромаштво није ни за кога срамота, али је срамније не борити се против сиромаштва радом... Наша нарочита врлина, којом се одликујемо од других, састоји се у томе што се у нас о свему што хоћемо да предузмемо са највећом смелашћу истовремено размишља с опрезношћу. Код других, напротив, непознавање опасности доноси дрске одлуке, а размишљање доводи до оклевања.

Што се добродетели тиче, разликујемо се од многих и многих. Не примањем, него давањш, стичемо ми себи пријатеље.

АТИНСКИ ПОМОРСКИ САВЕЗ

Истакнути грчки историчар Тукидид написао је ИСТОРИЈУ ПЕ-ЛЕПОНЕСКОГ РАТА. У њој је најпре изнео догађаје који су претходили рату. Говорио је и о образовању Атинског поморског савеза још у току грчко-персијских ратова и о развоју тог савеза после рата с Персијанцима.

Добивши уз пристанак савезника вођство, најпре су одредили који градови морају давати новац за рат против варвара, а који бродове. Говорили су Атињани да се савез склапа да би се осветили Персијанцима за све што су претрпели и да се пустоше земље персијског краља. Тада су први пут Атињани завели звање грчких благајника, који су убирали допринос савезника, њихове уплате. Први је допринос био одређен на четари стотине и шездесет таланата (новчана јединица, која има 6 000 драхми, или око 26 килограма сребра). Благајна се налазила на острву Делосу. Састанци су се одржавали у светилишту.

Савезници, који су већали на заједничким састанцима, били су у почетку самостални. А онда су им Атињани стали на чело и преузели вођство.

Најпре су Атињани, под командом Милтијадовога сина Кимона, заузели на реци Стримону (Струми) град Ејон, који су држали Персијанци. Његове житеље продали су у робље. Затим су на Егејском мору узели острво Скирос, његове становнике су продали у робље, а острво сами населили. . . После тога су ратовали против одметнутих становника Наксоса и опсадом их принудили да се предају. То је био први савезнички град који су покорили супротно од уговора који су били склопили. А за-тим је то стигло и друге градове.

Узроци одметања савезничких градова били су: њихово одлагање да уплате допринос или да дају бродове за борбу, затим бежање од војске. Атињани су строго убирали допринос и постајали су мрски људима који нису били навикли да сносе ратне напоре и нису трпели да им се чини насиље. Атинеко вођство није се допадало савезницима као раније. Атињани и иначе нису ратовали заједнички са савезницима, а било им је лако да одметнуте савезнике враћају у покорност. И сами савезници су били криви. Већина њих избегавала је рат. Они који су имали обавезу да дају бродове, да се не би удаљавали од својих кућа, доносили су одлуку да уместо бродова дају допринос у новцу. Тако су Атињани повећа-вали своју морнарицу новцем који су давали савезници. А кад би се ти савезници одметнули, постајало је јасно да су неспремни за борбу и да су без икаквог ратног искуства.

Касније се догодило да су се одметнули становници Тасоса, суко-бивши се са Атињанима око лука и рудника које су уживали у Тракији, што значи на копну. Атињани нападну бродовима Тасос, савладају у поморској битки његове становнике и затим се иокрцају на копно. После тога житељи Тасоса позивали су у помоћ Лакедемоњане и молили их да им помогну проваливши у Атику. Лакедемоњани су били спремни да им помогну, али их је спречио земљотрес, који је омогућио хелотима и персијанцима да се одметну од Спартиата. После три године опсаде, житељи Тасоса су се предали Атињанима и прихватили обавезу да поруше бедеме, предају бродове и плате одређену суму новца, с тим да убудуће уплаћују допринос и да се одрекну посела на копну.

Плутарх, Упоредни животописи

Трпеца у Спарт

За сваки сто седа око 15 људи. Сваки човек прилаже месечно одређену количину јечма, вина, сира, грожђа и нешто новца за друге намирнице. Сваки доноси најбољи део жртве коју приноси или најбољи део лова. Ко закасни не прима се у народну трпезу. Спартанци су дуго одржавали обичај да заједнички једу. Једном приликом краљ је послао по свој об-рок, у жељи да руча са женом, али су му га ускратили.

Тамо често долазе и деца да би се умно развијала. Слушала би раз-говоре о политици и вежбала се у шалјивим досеткама Које никога не вређају. Свакоме ко тамо први пут дође, покажу врата и кажу: „Кроз та врата не излази ниједна реч.“ Значи, требало је о свему ћутати.

Чланови народних трпеза су се бирали. Сваки би добио куглицу од хлеба и бацио је у зделу коју је роб носио наоколо. Ко је био против новог члана, згњечио би куглицу. Ако би се у здели нашла само једна та-ква куглица, предложени није приман.

Најомиљеније јело била је „црна чорба“. Старци су из ње свој део меса уступали младима и јели само чорбу. Прича се да је један краљ у Малој Азији купио посебног куvara који је знао да припрема ту „црну чорбу“. Али, када је окусио чорбу, наљутио се. Кувар му је рекао: „Кра-љу, пре но што се једе чорба треба се окупати у реци Еуроти“ (налазила се у Лаконији); овај одговор, у ствари, значио је: треба бити Спартанац да би се та чорба јела са слашћу.

Александар Македонски

Александар је вероватно био највећи војсковођа старог века. Одликовао се храброшћу, ширином погледа, брзином деловања, истрајношћу, способношћу прилагођавања разноликим условима у рату; био је веома омиљен међу војницима и великодушан према побеђенима:

(Спремајући се за битку код Гаугамеле, Александар) метне главу шлем. Остало оружје већ је био обукао у шатору, - сицилијанско одело с појасом и преко њега двострук ланен оклоп из плена што гаје задобио код Иса. Шлем... био је од железа, али се блисгао као чисто сребро. Штитник за врат био је такође од железа, украшен драгим камењем. Имао је мач нарочите тврдоће и лакоће који му је поклонио (један) краљ, јер се Александар највише извежбао за борбу на мачеве. Осим тога, носио је и јахачку кабаницу која је била сјајније израђена но остало оружје. То је био... поклон којим је град Родос обдарио Александра; и ту кабаницу обукао би кад год би полазио у бој.

Докле год бијао кроз бојне редове, да их доводи у ред или под-стиче, да их поучава или надгледа, јао би другога коња; свога, Букефала је штедео, јер је већ био прилично сгар. Али, кад би полазио у бој, водили би поред њега Букефала, и чим би њега објао, одмах би отпочињао напад.

Кад је напад отпочео, над главом Александровом подигао се у ваздух орао и својим летом водио је војску баш према непријатељима. Тај при-зор је сва срца (Македонаца и Грка) испунио великом смелошћу, тако да суједни друге у самопоуздању стали бодрити, и коњица у скокјурну про-тив непријатеља, а за њоме у пуном трку фаланга² као талас.

Али још пре но што су се предњиредови сукобили, Персијанци се већ повуку. Настала је жестока потсра јер је Александар хтео да побеђено (непријатељско левој крило одбаци на средиште, где је био Дарије.³ Њсга је издалека кроз предње редове приметио у дубини краљевске страже, где се својом лепотом и стасом истицао на високим колима, заштићен неизбројном и блиставом коњи-цом. Она се у густим редовима збила око Даријевих кола и спремила да дочекује непријатеље. Али када изблиза угледаше страшнога Александра како међу њих гони оне који су бежали, страву обузме и њих, и они се готово свиразбегну. Само најхрабри-ји племићи су се изложили покољу да би

одбранили свога владара. Падајући једни преко других, задржавали су гониоцејер су и умирући обухватили (рукамај непријатеље и њихове коње.

Све страхоте борбе гледао је Дарије својим очима. Већ су се и чете које су пред њим стајале рушиле ш њега, тако да је просго било немогућно кола окренути и кроз редове их протерати: точкови попрскани крвљу толиких лешева, западали су међу њих, а коњи, затворсни и готово засути гомилама мртвих, стану се пропињати те и самога возара збуњивати. Стога Дарије остави своја кола и оружје, појаше кобилу која се, како кажу, тек била ојдребила и нагне у бежање.] Овакав завршетак... битке очевидно је значио потпун слом персијске државе. Александра прогласе за краља Азије, и он узме боговима приносити величанствене жртве и своје пријатеље обдаривати богатством, дворцима и високим положајима

ДИОДОРОВ ОПИС АЛЕКСАНДРИЈЕ

Широка улица која сече Александрију по средини изузетне је дужине и лепоте: од капије до капије, дуга је четрдесет стадија и широка један плетар, а целом дужином је крассе богате куће и храмови. Александар је наредио да се сагради палата ванредне величине и масивности. Не само Александар него скоро сви краљеви Египта, све до нашег доба, проширивали су ову палату луксузним грађевинама. Једномречју, град се проширио толико у каснијим временима да га многи сматрају првим градом светајер се лепотом, величином, богатством, свиме што доприноси лук-сузном животу много издваја од свих осталих градова. Број њетоВвих становника превазилази број становника других градова.

Његов биограф, Плутарх, бележи:

ЖЕНИДБЕ СА ПЕРСИЈАНКАМА

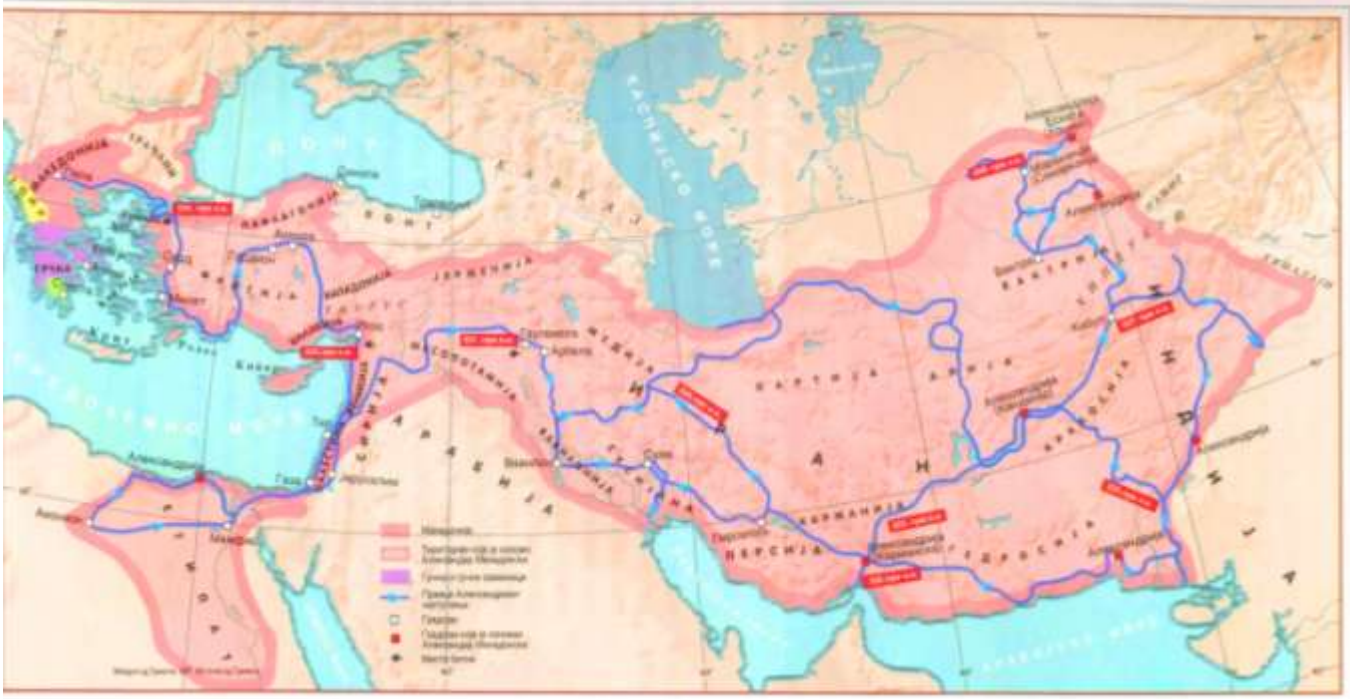
*** По свом доласку у Сузу (једну од персијских престоницај узео је за (другу жену... ћерку Даријеву; у исти мах приредио је свадбу за своје доглавнике, делећи најугледнијима најугледније (персијске) девојке, а и оним Македонцима који су већ раније бпли ожењени дао је сјајну заједничку свадбену гозбу. Ту је, кажу, било девет хиљада позваних свадбених парова, и свакоме је поклоњена златна чаша за жртву (као свадбени дар).

АЛЕКСАНДАР ПРИХВАТА „ВАРВАРСКЕ" ОБИЧАЈЕ

Александар први пут се обуче у варварско одело. Можда је хтео да се сам привикава на тамошње обичаје, јер је веровао да изједначавање с обичајима и с крвљу⁷ много утиче на припитомљавање људи. Или је можда тиме... учинио покушај да код својих Македонаца уведе персијско клањање,⁸ привикавајући их постепено на промену у новом начину свога живота.

Ипак, нијеузео праву међанску⁹ одећу, јер је била сувише страна и необична. Није прихватио ни широке чакшире,¹⁰ ни кафтан,¹¹ нитијару,¹² него је одабрао ношњу која је била састављена од персијске и међанске, скромнију од персијске, а украшенију од међанске. Испрва се тако одевао само онда кад би имао посла с вар-варима или у двору, у кругу својих пријатеља; тек доцније се у таквој

ношњи и показивао јавно, кад би излазио јашући или вршио јавне послове. Македонцима је та појава (ношење стране одеће) била непријатна, али како су се иначе дивили његовим врлинама, сматрали су да му понешто треба гледати кроз прсте, што му чини всесеље и годи његовој таштини.



4. ИЗВОРИ ЗА СТАРИ РИМ

1. Оснивање града Рима 753 г.п.н.е. Легенда о оснивању града и прича о оснивачима браћи Ромулу и Рему, описана код римског историчара Тита Ливија (1 в.п.н.е.-1 в.н.е.)

"И тако, пошто је држава у Алба Лонги предата Нумитору, Ромула и Рема обузе жеља да оснују град на месту на коме су били остављени и после одгојени. А било је вишка становништва, и Албани и Латини, томе су били прикључени и неки пастири па је све било заједно упућивало на то да се и Алба и Лавиниј бити безначајани у поређењу са градом који ће бити основан будући да су били близанци старешинство није могло бити оно што ће одлучити ко ће дати име новом граду и ко ће њиме владати. Стога су препустили боговима који штите ово место да то кажу преко знамења. Ромул узне Палатин као место посматрања лета птица а Рем Авентин.

Прича се да се знамење од шест јасребова најпре указало Рему, кад се Ромулу указа двострук број птица. Њихови пратиоци поздрављаху обојицу као краљеве: једни са сматрали да им краљевство даје временску предност, а други да је то број птица. Изби свађа и сукоб се изроди у убиство. Ту погину Рем погођен у гужви која је настала. Раширена је и прича да је Рем да би

се подсмехнуо брату прескочио нове бедеме и да га је на то убио Ромул који је убиство пропратио речима: "Тако и одсад кад год неко прескочи моје бедеме"
Власт узео сам Ромул, а нови град добио име оснивача.

ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ РИМА

Римом су у најстарије доба владали краљеви, било их је седам, а први је био Ромул. Последњи римски краљ свргнут је због суровости 509 г.п.н.е. Потом је успостављено ново државно уређење-РЕПУБЛИКА. Доба републике трајало је од 509 г.п.н.е до 27 г.п.н.е. римском државом у доба републике управљала су два конзула, Сенат и Народна скупштина.

Историчар Полибије(2.в.п.н.е.) описао је овлашћења и дужности конзула у старом Риму:
" У Риму конзули управљају свим државним пословима. Све хитне ствари износе на расправу у Сенату и брину за спровођење сенатских одлука. Њихова је дужност да сазивају скупштине. Они им износе предлоге и брину се за спровођење њихових одлука. Што се тиче рата, власт конзула је ту скоро неограничена. Они одређују величину савезничких трупа, постављају официре, позивају грађане у војску. поред тога, на ратним походима могу да изричу казну сваком војнику под њиховом командом. Државна благајна им је потпуно на располагању- троше онолико колико сами одлуче."

ТИТ ЛИВИЈЕ О ЗАХТЕВИМА ДА СЕ ДОЗВОЛЕ БРАКОВИ ИЗМЕЂУ ПАТРИЦИЈСКИХ И ПЛЕБЕЈСКИ ПОРОДИЦА

Може се замерити после укидања краљевства није ни један плебејац био конзул. Па шта? Зар ништа ново не треба унети, па ако нечега није досад било... треба ли га се одрећи чак и кад је корисно? За време Ромула није билосвештеника, створио их је(други краљ по реду), у држави није било ни пописа(ни расподеле) грађана- то је учинио(претпоследњи, шести краљ), конзули уопште нису постојали- изабрани су тек после укидања краљевства, није било диктатуре- први пут уведена је за време наших отаца, није било(многих других звања)- одлучено је да се и она уведу...

Па и то да се између припадника плебејаца и патриција не може склопити брак, зар нису увели децемвири пре неколико година, и то на најгори начин, носећи велику неправду плебејцима? Зар може бити веће увреде од оне да се део грађана, као да је упрљан сматра недостојним таквог брака? Шта је то друго за нас него да смо прогнани у оквиру града, да смо у изгнанству? Чувају се да се не помешају са нама ни вез

ом ни сродством да се крв не меша... Зашто не забраните плебејац буде сусед патрицију, да се креће истим путем којим он иде, да учествује на истој гозби са њим, и да стоји на истом тргу. То је исто и кад плебејац узима жену из слоја патриција, или патрициј плебнејку. Које је право ту повређено?... Ми не тражимо ништа друго од вашег права сем да нас убројите међу људе, међу грађане."

ИСТОРИЧАР АПИЈАН Обрадива земља у Италији постаје власништво најбогатијих Римљана

"Потчињавајући редом народе Италије у рату, Римљани су узимали један део освојене земље и оснивали градове, или су слали у већ раније основане градове нове насељенике. Од земље освојене у рату увек су један део који је био обрађен одмах делили или продавали, или изнајмљивали новим насељеницима. Али за ону јавну земљу која је тада била необрађена због рата, и које је било највише, немајући времена да је деле коцком, објављивали су да је обрађује кога хоће, само да даје држави део годишњих плодова.

Али ствар испаде другачије него што се мислило. Јер богаташи захвативши већи део те неподељене јавне земље и поуздајући се временом да им је нико неће узети, заузеше и оближња добра и меле поседе сиромаша; једне купујући по пристанку, а друге силом. Богаташи су обрађивали не више њиве него простране равнице.

Становници Италије исцрпљивани су сиромаштвом, наметима и војном службом. Па и кад су имали слободног времена од тих тешкоћа, били су лишени корисног рада пошто су земљу држали богати и за радове се служили робовима, а не слободним људима."

РАТ ПРОТИВ ТАРЕНТА И ПИРА

Римљани су после освајања средње Италије, кренули према југу и дошли у сукоб са богатим, грчким градовима. Један од њих био је Тарент који је затражио помоћ Пира, краља Епира у западној Грчкој. Краљ Пир прихвата понуду из личних разлога, желећи да освоји Италију и западно средоземље. Захваљујући добро увежбаној војсци и борбеним слоновима, у почетку је имао успеха у борби против Римљана. Једна од тих победа била је код града Аускулума у јужној Италији 279. г.п.н.е. Краљ Пир је успео да победи, али по цену тешких губитака. због тога израз "пирова победа" означава победу извојевану уз велике жртве.

"Настојећи да потисну хеленске тешко наоружане пешаке пре него што навале слоновима, Римљани су се жестоко борили не штедећи себе. Гледали су само како ће ранити и оборити, не марећи за своје губитке. Прича се да је после дугог времена њихово повлачење почело на месту где је био сам Пир. Највећи успех је постигао јачином и силином слонава, јер Римљани у таквој борби нису могли упоредити своју храброст. Сматрали су да треба да одступају као пред надоласком великог таласа или разорног потреса, а не да остају на својим местима само да гину ништа не урадивши.... Изгинуло је 6000 Римљана, а од Пирових људи је пало 3 505. Прича се да је Пир, пошто су се војске разишле, рекао: "Ако Римљане победимо у још једној бици, потпуно ћемо пропасти."

РИМСКА ВОЈСКА

Рим је успео да током векова постане од малог града, највеће светске силе захваљујући војсци која је била дисциплинована, увежбана и добро наоружана. Основна јединица римске војске била је **легија**, која је бројала око 6000 војника. У свакој од њих служио је одређен број пешака и коњаника. У легијама је владала строга дисциплина, сваки прекршај се кажњавао строго, батинама, па чак и смрћу.

Историчар Полибије (2. в.п.н.е.) сматра да је римска војска била важан узрок римског ширења. Овако описују опрему легионара:

"Римско наоружање састоји се, најпре, од штита. Штит је састављен од две даске слепљене лепком добијеним прерадом коже бика. Споља је пресвучен ланеним платном, а онда говеђом кожом. Горња и доња ивица заштићене су гвозденим рамом који га штити од ударца мачем. На средини има гвоздено испупчење које зауставља камење, копља и уопште тешко оружје. Поред штита, легионари на десном берду носе тзв. иберски (шпански) мач. Овај мач је изванредан и за пробадање и за сечење, јер му је сечиво јако и чврсто. Легионари носе и бронзани шлем и штитнике за потколенице. Коначно, ките се и пурпурним или црним перима. Када их стави на главу и узме остало наоружање, сваки човек изгледа двоструко већи него што јесте. Он представља леп и страхан приказ за непријатеља."

ПУНСКИ РАТОВИ

Ратови између Рима и Картагине, старе феничанске колоније у северној Африци, називају се Пунски ратови. Вођени су у периоду од 246. г.п.н.е. до 146.г.п.н.е. У другом Пунском рату, 218.-201. г.п.н.е., римски војсковођа Корнелије Сципион, успео је да протера пунске снаге са Ибериског полуострва, а затим да их победи и у самој Африци, победа код Заме 202. г.п.н.е.

Римски писац Корнелије Непот описује како је Хамилкар, отац Ханибслов у њега усадио мржњу према Риму. Овде се наводи Ханибалово сећање на одлучни разговор са оцем:

"Отац мој Хамилкар, када сам још био дечак-није ми тада било више од девет година- као војни заповедник полазио је у Шпанију. Принео је жртву свеблагом и свевишњем Јупитеру. Док се вршио овај свети обред, запитао ме је да ли хоћу да путујем са њим на бојиште. Када сам се ја томе обрадовао и почео га молити да се не устеже да ме поведе, рече он: "Учинићу, ако ми даш реч коју тражим." У исти ме мах доведе до олтара, на коме је отпочео да жртвује, уклони остале људе, а мени заповеди да се ухватим за олтар и закунем да никада нећу бити у пријатељству са Римљанима. Ту заклетву, коју сам дао оцу, сачувао сам све до ових година...."

На почетку похода, Ханибал је успео да изненади Римљане, прешавши с војском преко Алпа, што дотада нико није ни покушао. У Италији су му пришли, као савезници, многи непријатељи Рима. Однео је значајну победу у Етрурији, код Траземинског језера 217.г.п.н.е., захваљујући томе што су Римљани неопрезно ушли у заседу.

Историчар Полибије излаже битку код Траземинског језера:

Обавивши припреме у току ноћи и окруживши кланац заседама. Ханибал је мировао. Фламиније (један од римских конзула) га је следио из позадине, желећи да се што пре сукоби са непријатељима. Претходне ноћи веома се касно улогорио из само језеро, а сутрадан у зору је претходницу повео уз језеро у кланац који се простирао у наставку, с намером да се приближи непријатељима.

Дан је био изузетно магловит, и чим је највећи део римске колоне ушао у кланац а непријатељска претходница му се приближавала, Ханибал је дао уговорени знак за борбу. Послао је поруку вијницима у заседи и напао непријатеље са свих страна истовремено. Фламинијеви људи су били изненађени појавом непријатеља, а магла им је онемогућавала да стекну јасан преглед ситуације. Непријатељи су се на многим местима обрушавали и нападали их са виших положаја, тако да римски официри не само да нису могли да помогну тамо где је потребно, него ни да схвате шта се дешава. Картагињани су их истовремено нападали спреда и из позадине и са стране, и зато је већина страдала у поретку

у којем су марширали-нису могли сами себи да помогну, као да их је сам војсковођа својом непромишљеношћу издао.

И тако, док су се договарали шта треба предузети, гинули су несвесни оног што их је задесило. Тада су и Фламинија, беспомоћног и очајног због целе ситуације, напали и убили неки Келти. У кланцу је живот изгубило скоро петнаест хиљада Римљана-нашавши се у немогућности да се повуку или било шта да предузму. Сматрали су, сходно римским обичајима, својим дужношћу да не побегну и не напуштају бојне редове. Оне који су се у маршу нашли затворени у теснацу између језера и поножија планине задесила је срамота и, још више, жалосна смрт. Како су били потискивани ка језеру, једни су у очајању покушавали да пливају под пуним наоружањем и давили се, а већина је улазила у језеро докле се могло, држећи само главу изнад воде. Кад су дошли и коњаници и кад је постало јасно да ће сви страдати, подигли су руке и молили да их поштеде. преклињали су како год су знали, и на крају су неке побили непријатељи, а други су се сами подавили, храбрећи се међусобно."

Плутарх о бици код Кане

"У тој бици, Ханибал се послужио војним лукавствима искористивши прво, предност места тако да је имао ветар у леђа; јер се ватар налик оркану који прате пламтеће муње сурвавао на земљу и, подижући са пешчане, отворене равнице облак најситније прашине, терао га на Римљане и шибао их прашином у лице па су они одвраћали поглед и тако реметили (свој) бојни ред. Друго је било у вези са бојним распоредом: постројивши, наиме, најснажније и најубојитије своје трупе (не крилима) с обе стране центра, Ханибал је центар попунио најслабијим војницима, употребивши их као истурен клин далеко испред остале фаланге (свог бојног реда). Али одабраним трупама дата су ова упустава: кад се Римљани-разбивши Ханибалов центар и давши се у потеру за онима који се буду повлачили (а повлачењем картагинског центра створиће се празан простор), -нађу у срцу картагинске фаланге, одабрани Ханибалови борци треба да одмах, оштро заокренувши, с обе стране ударе на бокове Римљана и обухвате их тако што ће их затворити (с бокова као и) одостраг. Тај маневарје, изгледа, проузроковао највеће крвопролиће. Јер, чим је картагински центар попустио, повука је са собом Римљане који су га гонили. Ханибалов борбени поредак, престројивши се, добио је облик полумесеца. Заповедници елитних јединица, сместа скренувши своје војнике улево односно удесно, ударили су на незаштићене бокове Римљана, те су сви Римљани који нису избегли опкољавање били усред непријатељског обруча савладани и уништени... У тој бици је пало педесет хиљада Римљана, четири хиљаде је било заробљено живих а оних који су после битке ухваћена у оба римска табора било је не мање од десет хиљада."

Историчар Полибије описује како се Сципион увежбавао своју војску за борбу.

"Наредио би војницима да првог дана трче 30 стадија под оружјем, да сутрадан напољу чисте, поправљају и прегледају оружје, да се трећег дана одмарају и не раде ништа, да четвртог дана једни вежбају мачевање дрвеним мачевима обложеним кожом и заобљених врхова, и да петог дана поново трче на истој стази и почну са истим вежбама."

Други пунски рат завршен је миром који је склопљен 201. г.п.н.е.Услове мира преноси историчар Полибије(2. в.п.н.е.)

"Главни услови су били следећи.Картагињани ће задржати оне градове у Либији(северна Африка) којима су владали пре него што су повели рат против Римљана.Задржаће и земљу коју су раније имали,стоку,робове и осталу имовину.Живеће по својим законима и обичајима, без страних поседа...Картагињани ће надокнадити сву штету коју су нанели Римљанима.Нека им предају све ратне бродове, изузев десет лађа и све слонове.Нека не ратују са било ким ван Африке, а у Африци само са римском дозволом. Нека као залог дају сто талаца које ће римски војсковођа изабрати међу младићима од 14 до 30 година."

ГАЈ ЈУЛИЈЕ ЦЕЗАР

Гај Јулије Цезар био је римски војсковођа и државник у 1. в.п.н.е.Освојио је Галију(данашња Француска) и том ратовању написао књигу "Коментари о галским ратовима".Говорећи о галским божанствима,Цезар их изједначава са римским божанствима.

"Од богова највише поштују Меркура.Његових светилишта има највише.Кажу да је он проналазач свих вештина,водич на путевима и путовањима.Сматрају да има највећу моћ и код стицања новца и у трговини.После њега поштују Аполона,Марса, Јупитера и Минерву.О њима имају скоро исто мишљење као и остали народи.Аполон тера болести.Минерва је дала почетке заната и уметности.Јупитер држи небеско царство.Марс води ратове.Када одлуче да се у борби огледају, њему заветују већином оно што у рату задобију."

РИМСКО ЦАРСТВО

Историја римског царства дели се на два раздобља:принципат и доминат.

ПРИНЦИПАТ је раздобље од владавине Октавијана Августа до краја 3.в.п.н.е.

Октавијан Август владао је од 27. г.п.н.е. до 14. г.н.е. и био први римски цар.Мада ника није укинуо републику,он је био принцепс-први човек у држави.сва власт се налазила у његовим рукама.Знатно је увећао римску државу,после ратова,народу је даровао дужи период мира.

У спису "Дела божанског Августа" изнети су успеси Августове спољне политике.

"Проширио сам границе свих провинција римског народа...Покорио сам шпанске провинције и Германију .Потчинио са алпска племена,која живе у области од Јадранског до Тиренског мора,потчинио сам а да при томе ниједном народу нисам наметнуо неправедан рат.По мојој наредби...упућене су отприлике у исто време две војске, једна у Етиопију, друга у Арабију...Египат сам потчинио власти римског народа.Покорио сам панонска племена,која пре него што сам постао принцепс није походила ни једна римска војска.проширио сам границе до обале Дунава.

ГЕРМАНИ

Велику претњу Римском царству представљали су Германи, који су живели у области преко Рајне и Дунава. Њихове обичаје и начин живота описао је **Тацит** у спису "**Германија**". Према његовим речима били су неуморни у пићу:

"Германи пију некакав сок од јечма и пшенице, од кога је, превирањем, начињено нешто као вино. Они који су близу Рајне, купују и оправи вино. Храна им је сасвим проста: пољско воће, свежа дивљач, кисело млеко, и све то без много спремања, и без нарочитих зачина-тек толико да се утоли глад. У пићу међутим нису умерени. Кад би им ко дао да пију колико им се пије, могао би их тим њиховим пороком лакше савладати него ли оружјем."

РИМСКА КЊИЖЕВНОСТ

Вергилије је био песник, савременик цара Августа. Написао је дело "Енеида" Дело говори о тројанском јунаку Енеји, који после слома Троје, лута средоземљем и на крају се настањује у Италију. Његови потомци, су према предању були, Ромул и Рем.

Овај одломак говори о силаску Енеје у подземни свет да би видео свог оца Анхиза. Очев дух говори о будућој слави Рима.

"Тада Анхиз повуче сина на узвишено место и рече: Гледај! Хоћу да ти кажем каква слава очекује у будућности потомке Тројанаца. Тада му редом показао све његове будуће потомке, поред осталих и осниваче Рима Ромула, затим Јулија Цезара и Августа... И додао је; "Други народи израђиваће бронзане статуе, које ће изгледати као да дишу. Вајаће у мермеру ликове живих људи. Беседиће боље од Римљана. Знаће да мере путање небеских тела. Ти, римљанине, научи да владаш народима. То ће бити твоје умеће, и то и да дајеш законе, да штедиш побеђене и савлађујеш оне који ти се противе."

РИМСКИ ГРАД

Римљани су широм своје државе, по провинцијама, оснивали бројне градове. Сви они су грађени по одређеном плану. Један римски архитекта из 1. в. п. н. е. изложио је основна начела за избор места и подизање градских зидина:

"Када се подижу градске зидине, треба најпре изабрати врло здраво место. Добро је када то место није изложено магли, ни мразу. Треба да је окренуто према оним странама света које нису сувише топле, ни сувише хладне. Избегава се близина мочвара. Околина града треба да буде плодна ради прехране становништва. Води се рачуна и о томе да ли су добри путеви, пловне реке или лука на мору олакшавају прилаз граду.

Темељи треба да буду шири од зидина које ће се на њима подићи. Куле се са спољне стране толико истурају напред да се непријатељ са бокова може тући и десно и лево кад хоће да се

примакне зиду.Непријатељу не сме да буде лак пут до зидина и зато се град мора дизати на стрмини."

Цар Трајан и хришћани

После страдања Исуса Христа, хришћанство је почело да се шири у источним провинцијама римског царства. Намесник једне провинције писао је цару Трајану(98-117. г.н.е.) како је поступао према људима оптуженим да су хришћани.

"Да ли треба дати опроштај свакоме ко се одрекне свог веровања? Засад само према онима који су ми пријављени да су хришћани, поступао на следећи начин. Питао сам их лично да ли су хришћани. Ако би признали, ја бих истимпитањем поновио и други и трећи пут, скрећући им пажњу да их за то очекује казна. Ако би истрајали у томе, ја бих издао наређење да буду кажњени..."

Трајан је намеснику одговорио на следећи начин:

"потпуно си правилно поступио у истраживању случајева оних лица која су ти била пријављена као хришћани. Не треба их гонити. Ако буду пријављени и оптужени, треба их казнити. Али, ако неко порекне да је хришћанин и ако тајно докаже приношењем жртава нашим боговима, треба због кајања да добије опроштај.."

Битка код Хадријанопоља

Варварско племе Гота које је живело на територији римског царства, било је незадовољно владавином цара Валнса. Римска и готска војска сукобиле су се код града Хадријанопоља(378. г.н.е.) у којој су римљани претрпели пораз.

Римски историчар Амијан Мацелин(4. в.н.е.) описује битку.

"Војске су се сукобиле, као кљунови лађа. Потискујући се наизменично, бацале су се тамо-амо, као на таласима. Римски пешаци су стајали тако нагомилани да нико није могао да извуче мач. Када су варвари почели да сатиру наше људе, у сабијеним редовима није се могло наћи места за повлачење. Велика гужва је онемогућила бекство. наши борци, односећи се према смрти с презиром, јутишајићи су секли, а сами су били пробадани мачевима. Са обеју страна ударци сечива пробијали су кациге и околпе.... На крају су се, под тешким налетом варвара, наши редови поколебали и окренули у бекство..

...Зна се да је само једна трећина војске избегла смрт. У историји се не чита ни о једном догађају са таквим покољем, осим битке код Кане."

ГАВРАН

Рим је у току првог пунског рата(264-241.г.п.н.е.) изградили прву већу флоту.Она им је била неопходна да заузму први велике поседе каартагине. Полибијекаже да су изградили 120 ратних бродова.како нису били вични бродоградњи измислили су "ГАВРАНА" справу која је омогућавала да војници пређу на непријатељски брод и боре се као да су на копну.

"Кад би се "гавран"закачио за даску на палуби и истовремено повезали бродови или би се бродови додоривали дужим станама, војници су ускакали са свих страна, а ако би били један другом окренути прамцима, прелазили су преко самог" гаврана" редом двојица по двојица.Они који су ишли напред штитили су предњу страну држећи штитове пред собом, а они који су их следили осигуравали су стране тако што су ивице штитова стављали на ограду.Овако припремљени врбовали су погодну прилику за битку.Гавраном су чврсто повезали све бродове заплетене у борби и војници су одмах прелазили преко њих и сукобљавали се на палубама тако да су картагињани делимично страдали а делимично се предали заплашени оним што се догађа.битка је по свему личила на бој на сувом. Зато су Картагињани изгубили 30 бродова, који су се први упустили у борбу заједно са посадама."

(Полибије,Историје)

ХАНИБАЛОВ ПРЕЛАЗАК ПРЕКО РЕКЕ АРНО

Картагински војсковођа Ханибал је 218.г.п.н.е. се спустио са Алпа у северну Италију,Затим се након две велике битке, продужио у Етрурију ,прешавши мочваре у долину реке Арно.прелаз преко мочваре био је изузетно тегобан и опасан по његове трупе.Историчар Полибије каже да је на чело колоне поставио Либијце и Иберијце,тј.Шпанце,затим Келти и на крају коњанике.

"Иберцима и Либијцима је на марш кроз мочвару тле још било чврсто, тако да су и иначе навикнути на сличне невоље и веома истрајни прошли без већих тешкоћа.Келти су, међутим, тешко напредовали, јер је вода у мочвари већ била узбуркана и тле изгажено, а они неневикнути на сличне потешкоће,мучно су их и тешко подносили.Но коњица,која им је била за леђима, онемогућавала им је да се врате натраг.цела виојска се мучила највише због неспавања-четири дана и три ноћи су без престанка марширали кроз воду.највише су патили и више од свих страдали Келти,од товарних животиња највећи део је на лицу места пропадао кроз муљ и страдавао, чинећи тиме бар једну услугу људима:седећи на њима и на нагомиланом пртљагу, држали су изнад воде и на тај начин би преспавали бар мали део ноћи.Многим коњима су због сталног ходања кроз блато отпала копита.

Сам Ханибал је једва, уз велике тешкоће, успео да пређе на једином преосталом слону. Трпео је велике болове због тешке упале ока која га је напала и због које је на крају око и изгубио, време, наима није дозвољавало задржавање на лечење јер је ситуација била таква да се то није ни могло ни помишљати.

(Полибије, Историје)

ВЕСТАЛКЕ

Весталке су биле свештенице богиње Весте, римске богиње кућног огњишта. Оне су јој служиле тридесет година, од ране младости, и за све то време нису смеле да се удају. Уколико би прекршиле завет, биле су строго кажњаване.

"Она која прекрши завет сахрањује се жива код врата која се зову Колинска. Онда има неко узвишење од земље које се протеже далеко са унутрашње стране градског зида. Под њим се ископа невелика подземна просторија у коју се силази одозго. У њој је лежај и горућа луч те веома мали оброци најнужнијих намирница, на пример хлеб, вода у посуди, млеко и уље... Саму осуђеницу стављају у носилку и покривену тако да се ни глас не може чути изнутра носе преко Форума. Сви се ћутке уклањају с пута и без гласа испраћају носилку у страшној пориштености, и нема ужаснијег призора од тога нити дана када град трпи дубљу тугу. Кад је носилка на одредиште... врховни свештеник, измоливши неке тајне милотве и испруживши руке према боговима непосредно пре кобног шаса, изводи осуђеницу потпуно застрту и поставља је на лестве које воде доле у подземну просторију. Затим заједно са осталима свештеницама одвраћа поглед. Кад она сиђе, лестве се подижу и просторија се покрива набацивањем великих количина земље одозго тако да се то место изравна.

ХРИШЋАНСКО УЧЕЊЕ

Исус Христ је путовао Палестином, ширећи своје верско учење. Једном приликом се око њега окупило мноштво људи. Он се попео на брдо и почео да проповеда.

"Чули сте како је речено: Не убиј, јер ко убије, биче крив пред судом. А ја вам кажем да ће свако ко је без разлога гневан на брата сваког ни за шта бити крив пред судом. Чули сте да је речено: Око за око, зуб за зуб, А ја вам кажем да се не браните од зла. Ако те неко удари по десном образу, окрени му и други. И ко хоће да се суди с тобом и кошуљу твоју узме, дај му и хаљину.... Чули сте да је речено: Љуби ближњег свога и мрзи непријатеља свога. А ја вам кажем: Љубите непријатеље своје. Благосиљајте оне који вас кунун. Чините добро свима онима који вас мрзе и молите се Богу за оне који вас гоне... Јер, ако опраштате људима грехе њихове, опростиће и вама отац ваш небески. Ако не опраштате људима грехе њихове, ни отац ваш неће опростити вама ваше грехе ."

ЦЕЗАРОВА СМРТ

Власт и политика чувеног римског војсковође и државника Цезара изазивале су велико незадовољство међу његовим противницима. Оптуживали су га да тежи успостављању краљевства. због тога су сковали заверу против њега и убили га на седници сената 15. марта 44. г. п. н. е.

"Кад је сео поставили су се завереници око њега под изговором да му укажу почаст. И одмах му ближе приступи Тилије Цимбер који је био преузео прву улогу, као да жели нешто да моли. Кад га је Цезар одбио ипокретом руке одложио ствар за друго време, Тилије га ухвати за тогу на оба рамена. Тада цезар повиче: "Та то је насиље!" Уто га неки Каска отпозади рани мало испод гркљана. Цезар зграби каскину руку и прободје је писаљком, али кад је покушао да скочи, заустави га други ударац бодежа наваљујући на њега, омота главу тогом и у исто време левом руком повуче набор тоге доле до глежњева, да би што пристојније пао, покриши и доњи део тела. И тако задоби 23 ударца, а само је једанпут на први ударац уздахнуо без речи, премда неки кажу да је Марку Бруту, кад је на њега наваљивао, рекао грчки: "И ти синко?"

будући да су се сви разбежали, лежао је једно време мртав, док га три обична роба нису ставила на носилку и однела кући, а једна рука му је висила из носилке. Међу толиким ранама, како је изјавио лекар Антистије била је смртоносна само једна, и то друга коју је задобио у прса."

(Светоније, Цезар)

БИТКА КОД АКЦИЈА

У великом поморском боју код рта Акција судариле су се две флоте некадашњих савезника Октавијана и Антонија (31. п. н. е.). Развила се огорчена и углавном равноправна борба, све док Антоније није напустио поприште битке, видевши да се његова савезница и љубавница Клеопатра са својим лађама повлачи. Победа је на крају припала Октавијану.

"Док је битка још била неодлучена и подједнако повољна за обе стране, изненада угледаше 60 клеопатриних бродова како дижу једра за одлазак и беже посред оних што су се борили; били су наине, постројене иза великих лађа и возећи се између њих, изазивале су неред. Непријатељи су их гледали у чуду видећи да искоришћавају повољан ветар и крећу према Пелопонезу. Ту Антоније очигледно показа да га не воде ни осећања заповедника ни одраслог човека, чак ни његови властити интереси, него да га жена вуче са собом као да је сњом срастао и да мора да иде за њом куд год она пође, јер тек што је угледао њену лађу како одлази, заборавивши све, умакавши и издавши оне који су се за њега борили и умирали похита за оном која га је већ упропатила и која ће његову пропаст учинити још потпунијом. Препознавши га Клеопатра истакне знак на свом броду. тако јој се Антоније примакне и буде узет на њену палубу. Пошавши сам напред на прамац, седе ћутећи и држећи главу обема рукама.

То се дакле дешавало с Антонијем, а код Акција његове бродове је после дуготрајниг отпора народ одустао од борбе у десетом часу. И мртвих је било више од 5 хиљада, а заробљених је било 300 бродова, како је забележио сам Август.

(Плутарх, Август)

ВАРВАРИ

Римско царство су у 4 и 5 в. преправили непријатељски таласи варвара.Ево како је чувени историчар Амијан Марцелин описао њихову ратоборност и склоност ратничком начину живота.

"Уживање које благи и спокојни духове налазе у ученој разоноди, они налазе у опасностима и у рату.У њиховим очима највећа је срећа изгубити живот на бојном пољу, умрети од старости или несрећним случајем је срамно и кукавичлук које засипају страшним увредама; убити човека је јунаштво за које нема доста похвала.Најславнији трофеј је коса скалпираног непријатеља, она стоји као ујрас на бојном коњу.Код њих се невиде ни светилишта,ни храм, чак ни заветиште покривено сламнатим кровом.Гали мач забадају у тло, према варварском обичају, постаје знак Марса, они му побожно указују поштовање као Господару области којима пролазе. "

(Амијан Марцелин,Римска историја)

ВИЗИГОТИ ОСВАЈАЈУ РИМ

Визиготски краљ Аларих је на самом почетку 5.в.н.е. упао у Италију и освојио Рим(410.г.) Варварске хорде су три дана непрекидно пљачкали и пустошили град.Становници Рима могли су да нађу уточиште само у хришћанским црквама које је Аларих, бидући да је и сам био хришћанин,поштедео разарања.То је оставило снажан утисак на савременике.

"Пустошења, покољи, пљачке, пожари рђави поступци почињени у том сасвим недавном поразу Рима дела су раних обичаја.Али оно што се обавило на један нов начин оно варварско дивљаштво које се чудесним преображајем ствари, показала тако благо да су се бирале и означавале најпространије базилике да би их испунили народом у којима нико неће бити ударен, одакле нико неће бити извучен, у који ће многи од њих овести њиховим сажалјивим непријатељима у циљу њиховог ослобођења, одакле нико неће бити одведен у заточеништво, чак ни од стране свирепих непријатеља, то се обавило у име Христа, то треба приписати хришћанским временима

(Август, О држави божијој)

АВГУСТОВА ГРАЂЕВИНСКА ДЕЛАТНОСТ У РИМУ

Август је за време своје владавине у Риму изградио велики број храмова,форум, базилику коју је започео Цезар, позориште, водовод и друге грађевине.Пред смрт се с

правом похвалио да је затекао град од цигала а оставља Рим од мермера. његову грађевинску делатност описао је римски историчар Светоније.

"Јавних зграда подигао је велики број, од којих је управо најпознатије ове: Августов трг са храмом Марса Осветника, Аполонов храм на Палатину и храм Јупитера Громовника на Капитолу. Разлог за градњу ртга била је велико мноштво људи и велики број судских расправа, за које се чинило да треба и трећи трг, јер два тадашња нису била довољна. Стога је мало брже, још пре него што је на њему био довршен Марсов храм, био предат на употребу, а било је одређено да се на њему посебно воде криминалне парнице и обавља жребање судаца, Марсов храм је заветовао у Филипском рату, који је предузео да освети свога оца, стога је одредио да ту већа Сенат о ратовима и тријумфима, да се одатле испраћају намесници који одлазе у своје провинције и да заповедници који се враћају као победници ту одлажу своја одличја својих тријумфа. Храм Аполонов саградио је на оном месту своје куће на Палатину где је ударио гром те су врачци објаснили да ту бог жели имати свој храм. Доградио је тремове с латинским и грчким библиотеком и ту је већ у својим касним годинама често одржавао сенатске седнице и вршио смотру поротника Јупитеру Громовнику славити за храм јер се спасао из животне опасности кад је док је птовао ноћу гром ударио тик уз његову носилку у убио роба који је пред њим носио светиљку."

(Светоније, Август)

Октавијан Август је морао да води рачуна не само о изгледу Рима, него и о расположењу становника престонице, који су стално тражили поделу бесплатног жита и такође бесплатне игре. Од Светонија сазнајемо многе појединости:

"Представе које је приређивао за народ су биле тако многобројне, са тако разноврсним програмом и тако величанствене као никад дотле. Приређиване су не само на Форуму, и у амфитеатру, него и другде. Понекад су то биле само борбе животиња, понекад атлетске утакмице, и за њих је поставио на Марсовом пољу арену са седиштима од дрвета. Август је приредио и представу поморске битке, ради које је близу Тибра ископао језеро У Циркусу приређивао је трке са коњима, пешачке трке, и борбе са животињама... Али и изван тих свечаних дана, ако би у Риму било донесено што необично и занимљиво, показивао би он то народу на коме било месту у вароши; тако је на пример, показао у Септи носорога, у Позоришту тигра, у Скупштини змију педесет лаката дугачку..."

КОНСТАНТИН ВЕЛИКИ

Опис битке код Мулвијског моста у којој је победио ривала Максенција. Та победа га је приближила хришћанима.

"Грађански рат је већ избио између Константина и Максенција. Иако Максенције није напуштао Рим (добрио је пророшанство да ће изгубити живот ако прође кроз капије града), његов рат су водиле способне војсковође. Имао је бројније трупе, рачунајући војнике његовог оца... и његове (сопствене), недавно повучене са (далеких бојишта). Дошло је до окршаја у којима су Максенцијеви војници, на почетку, имали више успеха. Доцније, Константин се охрабрио и "спреман за победу или за смрт", приближио се Риму и заузео положај код Мулвијског моста. Ускоро ће наступити 27. октобар, дан на који је максенције доио царску титулу... Константин је опоменут у сну да обележи небеским, божијим знаком штитове а потом започне битку. Учинио је као што му је наређено и (одговарајућим словима), Христа ставио на штитове. Наоружана тим симболом (његова)

војска узео оружје. Непријатељ им је ишао у сусрет без цара и прешао мост. Бојни редови, подједнаке дужине, сукобили су се и борили с највећом жестином: "Видесмо да не беже ни ови ни они"... (Онда је и 9. Максенције кренуо у битку. Мост се иза његових леђа срушио. Нашта је борба постала још суровија. Рика бога бдела је над бојиште. Максенцијеви одреди су се престравили а он сам побегао је у журби ка мосту, који се био сломио, притиснут масом бегунаца (безбожни цар) се строглавио у реку тибар. Тиме је најзад, завршен највећи од свих ратова. Константина су примили као цара, с великом радошћу, Сенат и народ града Рима."

Константинов МИЛАНСКИ ЕДИКТ

"Кад смо ми, цареви Константин и Лициније дошли под срећном звездом у Медиолан (Милано) и расправљали о свему што се тиче (јавне) користи и добра, одлучили смо... да донесемо законске одредбе које обезбеђују скрушеност и поштовање према божанству. То значи, подарили смо хришћанима и свима осталим слободан избор да следе који год облик вере желе... На основу тог начелка (слободног избора), донели смо одлуку да никоме неће бити одбијена дозвола да следи и поштује хришћанску веру, слободно и једноставно, без икакве препреке.... (Овај закон) јасно одговара мирољубивом времену наше владавине."

ТРАЈАНОВ МОСТ У ЂЕРДАПУ

Римски цар Трајан водио је два рата против Дачана (101. и 105. н.е.) Непосредно пре почетка другог похода дао је да се преко Истра тј Дунава у Ђердапској клисури, изгради велики мост који, на жалост није сачуван, остала је само чувена Трајанова табла, натпис који говори о његовој изградњи. Римски историчар Дион Касије описао је трајанов мост преко Дунава с великим дивљењем.

"Трајан је преко Истра изградио камени мост достојан дивљења. Иако су његова друга достигнућа сјајна, ово их далеко превазилази. Јер како је могуће не дивити се трошковима његове изградње или напину на који су темељи моста постављени у тако дубоку реку, пуну вирова, и у тако муљевито дно? Широки ток реке на том месту спутан је у тако уском каналу, па се затим поново шири и стога је река због тога дивља и дубока. Ова чињеница мора се узети у обзир када се разматрају тешкоће које су пратиле градњу моста. Ово је дакле, једно од достигнућа која показују трајанову величину, иако се мост више неупотребљава од њега стоје само темељи преко којих се не може прећи и који као да су подигнути само да би се показало да не постоји препрека који људска досетљивост не може да премости."

(Дион Касије)

ATJAC



<http://images.search.yahoo.com/images/view?back=http://images.search.yahoo.com/search/images%3Fp%3Datlas%2B%2Bgrick%2Bmap>

Државе Старог Истока



Грчка



<http://images.search.yahoo.com/images/view?back=http://images.search.yahoo.com/search/images%3Fp%3Datlas%2B%2Bgrick%2Bmap>

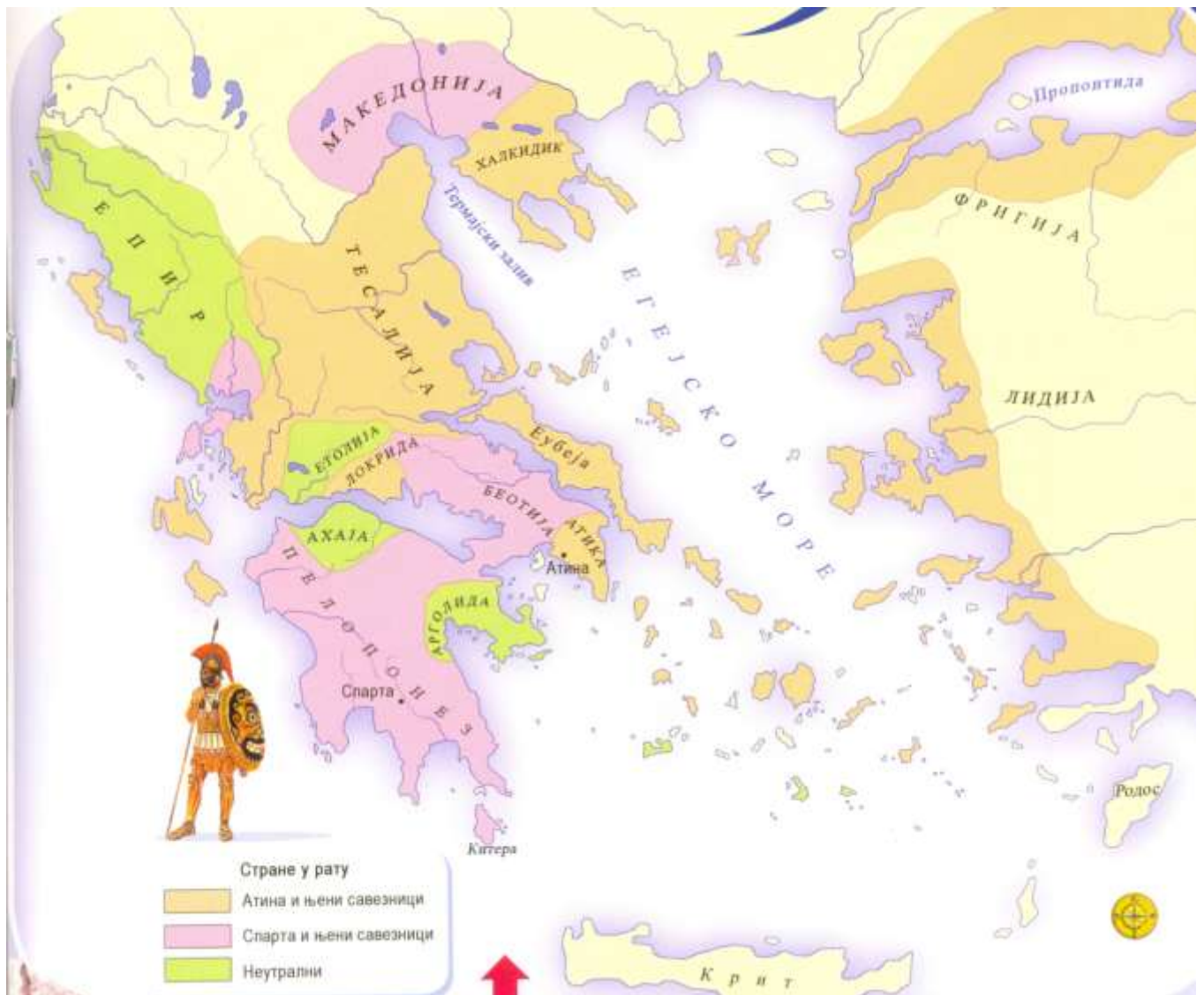
Грчко- персијски ратови



Држава Александра Македонског



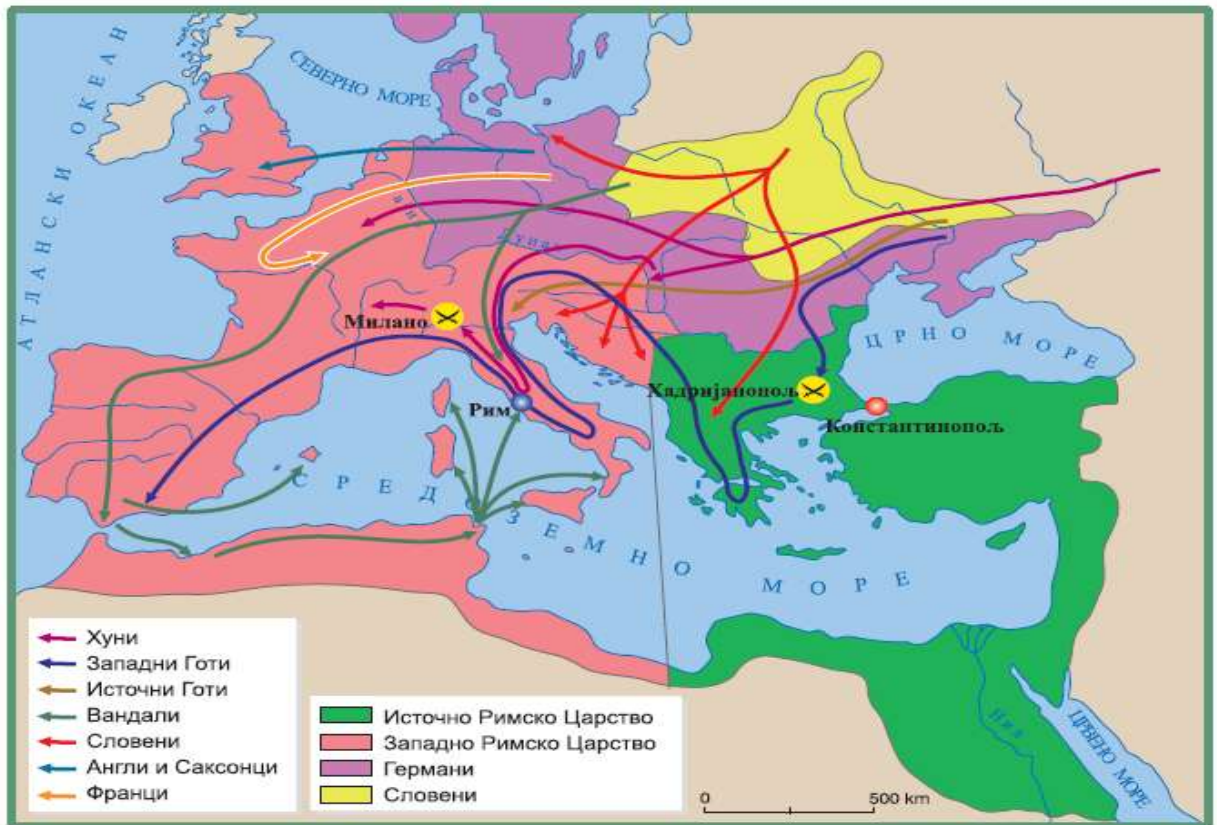
Пелопонески рат







Развој римске државе



Сеобе народа